

Ось вам ресурси, ось вам повноваження. Виправдовуйте довіру!

Відсутність часу. Брак інформації на місцях. Протидія політичних партій. Спекуляції. Острах місцевих еліт через кардинальну зміну правил гри. Ризик узурпації влади. Йдеться про децентралізацію. Адже скоро місцеве самоврядування здійснюватимуть громади, райони і регіони. Їм віддадуть 80 відсотків усіх повноважень. Усе, що зароблять, витратять на свій розсуд. Захочуть – дороги нові прокладуть, захочуть – лікарню або школу відремонтують. А ось витратитися на чиновників не будуть. Сільських голів замінять старости громад. Разом із грошима з'явиться й додаткова відповідальність... Про підводне каміння реформи, про яке говорять усі, в ексклюзивному інтерв'ю «Вічу» розповів віце-прем'єр-міністр – міністр регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Геннадій ЗУБКО.

– Аспект децентралізації чимало. Від податків до виборчого права. А які найперші зміни очікують українців?

– Передусім збільшаться можливості господарювати на своїй землі, у своєму селі, у своєму регіоні. Після бюджетної децентралізації зрости доходи місцевих бюджетів. І відповідно люди на власний розсуд розпоряджаються цими коштами. Якщо говорити про баланс того, що раніше віддавалося в центр і потім поверталось на місця у вигляді субвенцій, і того, що нині залишається, то йдеться про збільшення фінансування на 34 млрд. гривень. І якщо говорити про конкретного українця, то ми бачимо реалізацію вже цього року цілком конкретних проектів. Наприклад, Сумська область узялася за ремонт лікарень, Херсонська – відновлення дахів шкіл, Бориспіль та Бровари – ремонт доріг. Це конкретні речі, які стали можливими завдяки зміні бюджетного законодавства.

Об'єднання будь-яких територіальних одиниць не дасть нічого, якщо їм не передаються повноваження. Нині децентралізація відбувається за простою логікою. Є політична воля Президента, Кабінету Міністрів і Верховної Ради провести децентралізацію – передати повноваження на місця, щоб ті проблеми, які виникають, розв'язувалися на базовому рівні. Для цього потрібно зробити дві прості речі: подивитися, кому ми передали й хто управлятиме цими повноваженнями. Для цього потрібно створити громаду, яка ефективно здійснюватиме

ці повноваження. Треба мати чіткий розрахунок того, чи зможе вона, отримуючи той бюджет, котрий ми їй залишаємо, повноваження з адміністрування податків, якісно надавати послуги, які їй держава передає за законом. Об'єднання громад і не відбувається швидко й легко тільки тому, що хтось захотів із кимось об'єднатися або не захотів. Є конкретна методика, згідно з якою громади об'єднуються.

Чи можемо ми передавати функції і ресурси центральної влади дотаційній сільраді вимираючого села, яке ледь зводить кінці з кінцями? Ні! Повноваження необхідно передавати сильним громадам.

– А що ж тоді робити зі слабкими?

– Їх потрібно приєднати до сильних. Тому перспективні плани, котрі затверджуються в обласних радах, розроблялися відповідно до паспорта, який повинен бути в громаді. І коли подається на затвердження те чи інше об'єднання громад, прораховується, чи має змогу ця громада надавати послуги соціального захисту, освітні, медичні, адміністративні. Тепер такі напрями, як розвиток доріг, інфраструктури – у компетенції громади, що збирає податки, акумулює їх і спрямовує на реалізацію певного проекту.

Раніше було близько 13 тисяч громад, із яких 55–60 відсотків були такими убогими, що не мали можливості виконувати жодних повноважень. Усе, на що вони були здатні, – це отримувати з центрального бюджету кошти на заробітну плату, а також на сплату комунальних послуг за приміщення, де вони утримуються.

Такі люди не мали фінансового ресурсу, повноважень, а відтак змоги приймати рішення. Наше завдання – об'єднати ці громади так, щоб вони мали можливість акумулювати ресурс і спрямувати його в одному році на соціальні проекти, у другому – на дороги, у третьому – на інші речі, які потрібні цій громаді.

Друга важлива складова – це управління коштами. Якщо раніше місцева адміністрація управляла приблизно 75 відсотками, а то й більше коштів, які надходили з центрального бюджету, то нині гроші, зібрані на території місцевої громади, залишаються в місцевій громаді. Ними розпоряджатиметься виконавчий комітет, створений органами самоврядування. Це дуже важливо! Бо одна справа – просто проадмініструвати податки чи збори, які й раніше були, а зовсім інша – продемонструвати ефективність управління. Відстежувати, скільки земельних ділянок справді оформлено, скільки адмініструється тих об'єктів, які продають акцизний товар, скільки на сьогодні є можливостей залучення інвесторів та багато іншого.

– З усіх площ, що перебувають у розпорядженні держави, інвентаризовано близько 10 відсотків. Інші мільйони гектарів землі хтось використовує й отримує прибуток...

– Нині нами готується закон щодо розпорядження землями в межах уже громади, а не тільки населених пунктів, як це було раніше, коли органи місцевого самоврядування розпоряджались тільки тими землями, що розташовані в межах населених пунктів. За їхніми межами

землями несільськогосподарського призначення розпоряджалася обласна державна адміністрація або районна державна адміністрація, а сільськогосподарського призначення – Держгеокадастр. За новим законом ми хочемо всі землі, розташовані в межах об'єднаної територіальної громади, передати в розпорядження саме цій місцевій громаді. І вона вже визначатиме, якому інвестору скільки надавати, що потрібно передати в оренду з аукціону, скільки відвести під приватизацію. До речі, згідно з цим законом близько півтора мільйона гектарів землі передаємо в комунальну власність. Це дуже важливо, бо такий вагомий ресурс завжди був яблуком розбрату. Це землі, які залишилися під колишніми колгоспами й не належали ані державі, ані приватному власнику. Тому пропонуємо ці півтора мільйона гектарів передати в комунальну власність, щоб ними розпоряджалися місцеві громади.

– Земля – це ласий шматок. Адже побоювання отримати некерівані місцеві органи влади може замість децентралізації влади призвести до її повної узурпації, залежної від уяви однієї людини.

– А чи зможуть узагалі люди керувати своєю територією? Своєю громадою? Або з активістів можуть перетворитися на сепаратистів? Чи є в нас місцеві еліти, які з'являться і візьмуть на себе відповідальність?.. Ці розмови велися й ведуться тільки для того, щоб не дати провести децентралізацію. Нині у нас уперше з'явилася реальна можливість запровадити справжнє самоврядування. Я переконаний, що є достатня кількість людей, які готові сьогодні йти на місцеві вибори, перемагати й брати на себе відповідальність.

Якщо говорити про можливість накладення вето на рішення місцевих органів самоврядування, то коли ми нещодавно спілкувалися з польськими експертами, які запроваджували в Польщі інститут воевод – аналог інституту префектів в Україні, то вони, подивившись зміни до Конституції, сказали: знаєте, у вас дуже велика демократія! Тому що в них воевода може зупинити будь-яке рішення, не звертаючись до судді. І тільки громада звертається до суду, щоб скасувати вето воеводи. У нашій системі префект, побачивши порушення закону, звертається до Президента, Президент – до КС, якщо йдеться про перевищення повноважень місцевою радою. Або префект звертається до суду, щоб зупинити те чи інше рішення. Тому питання про префектів і їхнє право – це насамперед питання про контроль місцевої громади, яка обрала ту чи іншу раду. Раніше, коли відбувались якісь

речі, роздали землю або витратили кудись кошти, завжди виникала відповідь: ви знаєте, нам дали вказівку згори, ми її лише виконали, ми не впливаємо на ці питання... Тепер усе зміниться, бо відповідальність за прийняття рішень та їхнє виконання перекладається на органи місцевого самоврядування, які мають виконавчий комітет з усіма повноваженнями.

– Але поки що тільки 30 відсотків громад об'єдналися. Це означає, що є спротив децентралізації на місцях?

– У Швеції процес децентралізації тривав 20 років. Вони лише через 18 років примусово об'єднали вже тих, хто не міг ні до кого приєднатися. До того ж не міг тому, що ніхто брати не хотів. Польща практично йшла до цього 10 років. Ми чітко розуміємо, що нині не можна нікого насильно «одружити», не обміркувавши цілу низку питань. Для українців це нова реформа, вони повинні чітко розуміти, навіщо все це робиться. А для цього потрібна велика комунікаційна кампанія, яку ті ж таки Польща, Швеція, Норвегія проводили протягом багатьох років. П'ять, десять років... У нас немає на це часу. Тому комунікаційна кампанія відбувається вже в процесі обговорення щодо об'єднання у громадах, сільських та селищних радах.

Нами визначено згідно зі змінами до Конституції перехідний період у два роки. Дуже важливо, щоб ті 87 громад, які вже об'єдналися, йдуть на місцеві вибори й сформулюють органи місцевого самоврядування, після внесення змін до Конституції створили свої виконавчі комітети, отримали додаткові повноваження і прями розрахунки з бюджетом. Щоб на їхньому позитивному досвіді ми чітко могли продемонструвати всій країні, як розвивається об'єднана територіальна громада. Щоб люди самі порівняли їх із тим, як живеться і працюється сільській раді, коли вона має лише сільського голову, секретаря та сільських депутатів, які жодних рішень не приймають через відсутність фінансового ресурсу й повноважень. Тому головне, щоб перші об'єднані громади в новий бюджетний рік увійшли вже з новими повноваженнями. І тоді, повірте, всі решта швидко «прискоряться». Потрібно просто над цим працювати, а нашим народним депутатам проголосувати за зміни до Конституції. Я вважаю, що нині люди вже повинні питати своїх керівників на місцях, чому в них процес об'єднання не пройшов у терміни, в які мав пройти.

А з приводу саботажу... Я не бачив жодного сільського голови, котрий саботував би процес. Але є сільські голови, які не до кінця знайомі з усіма аспектами та перевагами цієї реформи. Це означає тільки одне:

до них не змогли донести інформацію. І тут на випередження грають політичні сили, які бачать себе в цьому процесі. І майже всі вони закликають сьогодні саботувати децентралізацію. Чому? Та тому, що втрачають свій вплив у регіонах! Бо якщо раніше політична партія приходила до влади й в обласній раді пропускала через себе весь бюджет, то будь-який сільський голова, отримуючи заробітну плату, дякував виключно обласній раді за кошти, що до нього доходили... А тепер ситуація змінюється не на користь політичних партій.

– Що найбільше заважає в процесі об'єднання громад?

– Найбільша проблема полягає у відсутності часу. У нас дуже швидко розвиваються реформи. Ми за цей рік пройшли те, що проходили інші європейські країни за 3–5 років. Брак часу не дає змоги приділити увагу максимальній комунікації. Основну відповідальність за складання перспективних планів, донесення суті реформ ми поклали на обласні державні адміністрації як виконавчий орган влади.

– Тобто обласні державні адміністрації повинні агітувати за реформу, в результаті якої їх скоро ліквідують?

– 99 відсотків голів облдержадміністрацій розуміють цю ситуацію й те, що вони, можливо, набудуть статусу префектів після цієї реформи.

– Тобто вони за цей праник працюють?

– Ні, не зовсім так. Хоча, можливо, багато хто з них готові балотуватися в обласні ради й боротися за місце голови облради, щоб потім очолити і виконавчий комітет, і раду, яка прийматиме рішення. Для них у цьому є сенс. Це поперше. По-друге, не все в руках голови облдержадміністрації. Він також дуже залежить нині від рішень, ухвалених у Києві, від бюджету, від можливості надходжень. Тому вони також розуміють, що саме децентралізація надає можливість свободи і руху вперед.

От зазвичай Верховна Рада, яка має у вересні розглянути проект закону про державний бюджет на наступний рік, затягує процес до грудня й в останні дні року, в передноворічній метушні, поспіхом приймає коротис. Потім у лічені дні місцевої ради мусять затвердити свої бюджети й розподілити кошти. До того ж практично не маючи базових цифр, які вони отримують з Києва. Тому цей процес зазвичай відбувається в ручному режимі. Нині місцеві ради вже матимуть розуміння, яким може бути їхній бюджет розвитку, поррахувати надходження й спрогнозувати витрати на наступний рік. При цьому вони зможуть спланувати, куди витратити гроші в розрізі не одного, а двох–трьох років, вирішити, чи фінансувати будівництво доріг, соціальних або

інших об'єктів. Крім того, зможуть залучити кошти від міжнародних фінансових організацій, кредитуватися в банках. Витратити кошти в один рік, але при цьому бачити, яким чином надходження наступних років покриватимуть кредити. Це те, від чого постійно залежало наше місцеве самоврядування, те, чого завжди боялися на місцях. Бо ніколи не знали, скільки грошей дасть Київ.

– Чи існуватимуть надалі субвенції за такими ключовими напрямками, як медицина та освіта?

– Так. На сьогодні це делеговані повноваження держави. І заробітна плата, і плата за комунальні послуги – все це залишається за державою. Але в медицині та освіті відбуваються свої реформи. Зокрема, в рамках реформи охорони здоров'я місцеве самоврядування має, отримавши кошти, замовляти послуги, а не оплачувати витрати на лікувальні заклади, опалення, освітлення та всі інші речі. Громада має розрахувати, скільки послуг їй потрібно замовити. І тепер немає значення, де замовляти ці послуги: у приватній, комунальній лікарні чи інших закладах, якщо цього потребує лікування її громадян. На цю реформу ми очікуємо вже в концепті того, що у вересні цілим пакетом запропонує МОЗ на розгляд Верховної Ради.

Щодо освіти, то ми завжди кажемо про оптимізацію освітніх закладів. Тут питання також до органів місцевого самоврядування, наскільки вони максимально ефективно оптимізують систему освіти, як витратять кошти, щоб забезпечити найкращу освіту дітей.

Після змін до Конституції ми повинні внести більш як 200 змін до законів і конкретно розподілити повноваження на базовому рівні, на рівні громади, де вирішуватимуть основні питання. Районна влада займатиметься лише координацією або комунікацією між громадами. Рівень області – питання, які стосуються обласних лікарень, навчальних закладів, університетів – усього того, що є спільною власністю всіх громад на її території.

– Чому, на вашу думку, реформа децентралізації не передбачає обрання місцевими громадами суддів і правоохоронців?

– Ми до цього питання ще повернемося. Є окремий напрям судової реформи. Маємо й нову систему виборів суддів. Єдине, що ще треба опрацювати механізм люстрації, відкликання, відповідальності суддів. У демократичних державах є окружні суди, де суддів обирають так само, як і до апеляційних судів, у яких ставиться крапка у справі. Президент України вже анонсував наступні зміни. Наприклад, у Казахстані залучають до роботи в апеляційних судах тільки іноземців, щоб прибрати будь-який вплив на ухвалення рішень.

Щодо правоохоронних органів, то нами зареєстровано й проголошено в першому читанні закон про муніципальну варту. Дуже важливо, щоб та вертикаль правоохоронних органів, яка займається кримінальними розслідуваннями, боротьбою з економічними злочинами, все-таки залишалася в системі МВС. Те, що стосується громадської безпеки, частково прописано в законі про муніципальну варту. Але й ті правоохоронці, котрі залишаться у складі МВС, і представники громадської безпеки повинні бути максимально скомунікованими з місцевою владою.

Фактично людина, яка очолює громадську безпеку, має звітувати перед місцевою владою не тільки про те, що зроблено, а й про заплановане. І тут я хотів би відзначити дуже важливий аспект роботи дільничних інспекторів. Нині в новому законі про поліцію прописано новий підхід не тільки до патрульних, а й до дільничних. Тож разом із МВС ми починаємо спільну роботу, щоб добір дільничних інспекторів, їхня робота, функції, які затверджені наказом МВС, були скоординовані із законом про муніципальну варту. Маємо в такий спосіб відбудувати систему координат взаємодії центральної і муніципальної служб, створених органами місцевого самоврядування, щоб вона контролювалася громадською безпекою.

Розмову вела Яна СТАДІЛЬНА.
Фото Миколи БІЛОКОПИТОВА.

Пам'ять

«Він був скромний у своїй публічності, але пристрасний у тому, що відстоював»

13 серпня не стало народного депутата України Ігоря Єремеєва. Він помер у цюрихській клініці на 48-му році життя, а останні кілька тижнів перебував у комі. 26 липня Єремеєв дістав серйозну черепно-мозкову травму, впавши з коня у Волинській області. 15 серпня в селі Острожець Рівненської області його поховали... А 31 серпня Верховна Рада України хвилиною мовчання вшанувала пам'ять політика.

Під час церемонії прощання в селі Острожець заступник Голови Верховної Ради Оксана Сироїд згадувала Ігоря Єремеєва як скромну людину й водночас пристрасного політика, котрий пропонував підтримку і допомогу тим, хто цього потребував. «Я вже пізніше спостерігала цю скромність і пристрасність його як державного мужа в стінах парламенту. Не можу згадати іншої людини, яка з високою парламентської трибуни так пристрасно відстоювала б права українських вояків», – сказала О. Сироїд. Вона від імені колег по парламенту подякувала Єремеєву за уроки й висловила співчуття його родині.

Член депутатської партії «Воля народу» Володимир Литвин згадав, як майже двадцять років тому познайомився з Ігорем Єремеєвим. «Ми шалено до кінця вірили, що він переможе. А сьогодні кричать наші серця, наші душі, наші мізки, чому така несправедливість», – сказав Володимир Михайлович біля труни свого соратника і друга, додавши, що Ігор Єремеєв жив і творив для людей.

Про прикрий випадок, унаслідок якого народний депутат дістав травми, не сумісні з життям, розповіла місцевим журналістам його мати Ганна Василівна Єремеєва: «Це був улюблений кінь сина, на якому він їздив останні десять років. Нога коня на скаку потрапила в лисячу нору. Ігор упав, а кінь – на нього. Багато говорили, що він сильно забив голову. Але я скажу, що на ньому не було жодного синця, жодної подряпини, лише вухо трохи ушкоджене. Син сильно вдарився об землю. І після удару так і не опритомнів. А перед смертю розплющив очі, зітхнув і помер».

Ігор Єремеєв був вагомим політиком у масштабах усієї країни й відомим бізнесменом. У велику політику прийшов 2002 року, коли його обрали народним депутатом. За свою політичну кар'єру тричі обирався на одному й тому ж одномандатному окрузі у Волинській області, де народився. У Верховній Раді поточного скликання Єремеєв був одним із головних ініціаторів створення, а надалі головою депутатської групи «Воля народу».

Я. С.